

Изази суботом.

Цијена:

За ЦРНУ ГОРУ на год. 4 ф.,
на по године 2 ф., на четврт
године 1 ф.За АУСТРО-УГАРСКУ БОС-
НУ и ХЕРЦЕГОВИНУ на год.
6 ф., на по год. 3 ф., на четврт
године 1 ф. и 50 новч.За све остале земље годишње
20 фран. у злату, на по године
10 фран., на четврт год. 5. фран.

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

Претплата шаље се поштанском
упутницом непосредно админи-
страцији „Гл. Црног.“ на Цети-
ње, или отпраћивши новина
на коју траго пошту, а коме је
паричије, може се претплатити
код г. *Петра Рамадановића*, К. Ц.
агента у Котору, а у Србији код
г. *Мите Стајића* књижара у Био-
граду. Доноси се шаљу уред-
ништву. Рукописи се не враћају.
За огласе плаћа се: за сваку
ријеч или за број од пет цео-
ра по три новчића за први пут,
а за сваки даљи пут по 2 новч.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ.

Претплату примају: за *Црну Гору* све поште и *К. Ц. Повлашћена Књижара П. М. Калуђеровића*; за *иностраништво*: *Прва К. Ц. Повлашћена Књижара П. М. Калуђеровића* (Cettigné, Monténégro); *Отправништво Новина Главне Поште* (Cettigné, Monténégro); г. *Петро Рамадановић* К. Ц. Агент у Котору (Cattaro, Dalmatien).

„Глас Црногорца“ стоји:

За Црну Гору на годину 4. фор.;

За Аустро-Угарску, Босну и Херцего-
вину, на год. 6 фор у злату;За све остале земље годишње 20
франака у злату.Претплата се прима и на тро-
мјесечја.„Просвјета“ стоји за Црну Гору
на годину 2 фиор.; за све остале
земље на годину 3 форНаше учитељство и свештенство
добива оба листа заједно у пола ци-
јене; ко поручи један без другог нема
те олакшице.

Цетиње, 17 децембра 1899.

Напомена: Прве бројеве „Гл. Црногорца“ и „Просвјете“ шаљемо свијема нашим старим претплатни-
цима

Ко жели и даље примати „Глас Црногорца“ и „Просвјету“ нека одмах пошаље нову претплату; у противном случају, — ко се на вр-
јеме не јави са новом претплатом, — свакоме ће се, без разлике лист обуставити.

АДМИНИСТРАЦИЈА
ЗВАНИЧНИЈЕХ ЛИСТОВА.

ДВОРСКЕ И ДИПЛОМАТСКЕ ВИЈЕСТИ.

— Њ. В. Господар јучер је отпу-
товао у Бар.— Г. Милер делегат царско-
руског министарства финансија, до-
шао је на Цетиње, да проучи наше
финансијско стање.— Де ла Булинијер, министар
француске републике, отпутовао је
у Француску на допуст.

ПОЛИТИЧКИ ПРЕГЛЕД.

Цетиње, 12 јануара.

У Њемачкој јавно миљење одма
је, у почетку англо-бурског рата,
било на страни Бура, и њемачке су
симпатије према Бурима расле, како
су Бурни побјеђивали. У току рата
инглески ратни бродови стадоше
хватати и премоћат њемачке пошта-
ске параброде, који су тицали пор-
тогалску луку Лоренцо-Маркез, и то
је дало повода интерпелацији у ње-
мачком парламенту, коју су подупрле
све странке, осим социјал-демократ
и посланика, који не спадају у
ниједну од већих странака. Интер-
пелација је потекла из странке на-
ционал-либералне, која обично пот-
помаже владу, што јој даје још
вишу важност политичке демонстра-

ције против инглеских владиних
органа. И тијем је огромна војна
њемачкога парламента признала по-
требитијем, да енергично протестира
против дјеловања инглеске мори-
нарице у водама јужне Африке. Тај факт
доказује инглеској влади, да је го-
тово подржавање њемачкога парла-
мента, ако њемачка влада буде при-
пуђена, да се лати извјесних мјера
у обрану слободе пловидбе њемач-
ких поштаских и трговачких
бродова у јужно-афричким водама.

Њемачка влада позвала је арти-
љеријски Крупов завод, да прекине
фабрикацију наруџбина, добивених
из Лондона, што је учинило силан
утисак на инглеско политичке кру-
гове. Томе позиву даје се карактер
репресалије за секвестар њемачких
бродова у водама блиским дела-
гојском заливу. А више речена ин-
терпелација има појачати тај утисак,
пошто је потекла из странке, која
не жели стварати потешкоћа бер-
линској влади.

Са нестрпљењем се очекивао
одговор грофа Билова на ту интер-
пелацију, како на континенту тако
и у Лондону, премда се унапријед
могло знати, бан с тога, што је
интерпелација потекла из странке
блиске влади, да ће владин одговор
тежити, да умири јавно миљење у
Њемачкој. Гроф Билон већ је одгово-
рио у томе смислу. Он је изјавио: „Ми
признајемо права, која међународно
право даје ратујућим странкама
према неутралним бродовима, не-
утралној трговини и неутралној про-
мету. Ми не губимо из вида дуж-
ности, које ратно стање налаже не-
утралним бродовласницима и тргов-
цима. Али ми захтјевамо да ратујуће
странке дотична своја права не про-
тежу преко граница апсолутне ратне
потребе. Ми захтјевамо да ратујуће
странке наша неприкосновена права
законите трговине неутралне пошту-
у, и прије свега захтјевамо, да
ратујуће странке своје право према-
тачине и евентуалног секвестра не-
утралних бродова и неутралне трго-
вине тако врше, како одговара по-
треби удржања неутралне трговине
и нормалнијем односима између при-
јатељских и просвијешћених народа.
С овога становишта ми смо се одма
обзбили оградити против постојеће
инглеских поморских власти. Ми
смо захтјевали на првом мјесту, да
се одма на слободу пуште поштан-
ски пароброди „Бундесрат“ „Гене-
рал“ и „Херцог.“ Ова два посљедња,
услед нашег захтјева, одма су пуш-
тени, „Бундесрат“ је јучер пуштен
на слободу. Друго, ми смо захтјевали
накнаду штете за безразложно задр-
жање наше бродове и тијем за наше
губитак нашим грађанима. Дуж-
ност накнаде штете у начелу је при-
зната; инглеска влада изјавила је, да
је готова дати сваку закониту задо-
вољштину. Треће, упозорисмо на по-
требу, да се изда упуство ингле-
ским заповједницима бродова, да се
немају ометати њемачки бродови
излазак близине ратишта, у сваком
случају пак никако од Адена на
сјевер. Инглеска је влада издала
наредбу, услед које у будуће неће
бити заустављени и преметани бро-
дови у Адену ни у истом растојању
од ратишта. Четврто, изразили смо
жељу, да инглеска влада упути за-
повједнике инглеских бродова, да

не зауставља параброде са њемачком
поштанском заставом. Инглеска влада
наредила је, да се њемачки поштан-
ски параброди не заустављају услед
просте сумње. И ове инструкције
остају на снази, док се између обје
владе други аранжман не постигне.
Пето, ми смо предложили у Лондону,
да се спорна питања предаду арби-
тражу да ријешни. Инглеска влада
изразила је наду, да се неће жолети
арбитраж, али се неће противити
ако би требало да се одмјери накнада
штета. Најпослије инглеска влада
изразила је да сажаљева што се
збило.“

Овај одговор је задовољио пар-
ламенат тако да се није повела
даља расправа. И свијет није још
на чисто, какви односи постоје из-
међу лондонске и берлинске владе.
Значајно је, што полувластични ње-
мачки лист „Пост“ опомиње њемачки
народ, да не нагли толико симпати-
јама према Бурима, јер кад би Бурни
побједили у овом рату Инглеску, да
би то било на уштрб положаја Ње-
мачке у Јевропи, а на корист Русије
и Француске, с којима Њемачка не
може бити у политичком споразуму ни
преко мора. Ова опомена као да мало
расвјетљује њемачко-инглеске односе.

О нашем Божићним празни-
цима у Паризу је довршен процес
против националиста, орлеаниста и
антисемита пред сенатом, као врхов-
ним судом, противу којих је била
подигнута оптужба због завјере
противу републике. Пред судом су
били 14 оптужених, од којих су
само тројица осуђени: Дерулед, вођ
националиста и Бифе, вођ орлеа-
ниста, на десет година прогнанства,
а Герин, вођ антисемита, на десет
година тамнице. И тијем је скинуто
са дневног реда и то питање, које
је морало узнемиравати француски
народ. Ми се радујемо, што је тај
велики процес тако благом пресу-
дом завршен. Кад се сјетимо оне
тврђаве у сред Париза, у којој се
био затворио Герин са дружином,
одакле се тако дуго опирао држав-
ној власти; и кад се сјетимо отво-
рених најсмелијих нападаја Деру-
леда против постојећег стања у
Француској: ваља да признамо, да
Француска још иде на челу јевроп-
ских народа путем човјечанског
напредка.

Пошто је министарство Валдек-
Руса тако срећно ријешило Драј-
фусово питање и ово питање завје-
реника против републике, Мелин,
бивши министар-пресиједник прије дви-
је године, објелоданио је своје погле-
де на данашње стање републике. У
Француској се данас расправља сле-
деће питање: Француској пријете
двје опасности — социјалистичка и
монархичко-клерикална; која је опас-
нија? Мелин одговара да је виша
опасност социјалистичка, противу
које се треба бранити без одлагања,
најенергичније. Мелин не види озбиљ-
не опасности у монархистама. Од
назад тридесет година орлеанисти
не чине него погрешке, и посљедница
је свега тога да је данас та странка
спала на саме вође без пристања.
К томе, од неког доба преставници
орлеанизма у парламенту не чине
некадашњу опозицију, него су уз
републиканску министарства, када
ова браће перманентне интересе зем-

ље и начела на којима се оснива
друштво француско. Права и велика
опасност долази са левнице. Мелин
излаже револуционарни карактер со-
цијалиста, морални, политички и со-
цијални удар што приправљају; а с
друге стране истиче конзервативни
карактер и практички дух народа
францускога, који тежи прогресу
трајном и постепенијем реформама.
Отуда Мелин закључује, ако се уз-
чине уступке социјализму, да ће се
Француска од страха револуције
бацити у наручја ком изавијатељу.
Што социјалистичка странка постане
јача и опаснија, што се више при-
ближује влади, то ће се више у
нижијем слојевима народа изазивати
отпор. Једном ријечи: попустити
социјализму значи обарати Фран-
цуску у власт реакције. Што се
тиче национализма, Мелин мисли, да
се он неће зауставити процесима,
него само му се тијем на руку иде
у тријумфалном путу. Што треба
дакле чинити? Разоружати национа-
лизам, узимљући у заштиту војску,
која не припада ниједној странци, и
водећи политику чисто француску,
која ће се бринути искључиво о
част и интересима Француске; па
станути на пут револуционарној
странци. Тада странка, коју прод-
води Дерулед, која није ништа друго
него одбор незадовољника, неће бити
ни мало опасна.

Тако разлаже овај стари умје-
рени републиканац и ми држимо да
ће његови сајети, послуже толико
унутрашњег немира, имати успјеха.

Књижевност, умјетност и просвјета.

† **Д. В. Григоровић.** Лицем на Бо-
жипијан, у Петрограду је сахрањен Дими-
трије Васиљевић Григоровић. Нестор руске
књижевности, друг Некрасова, Ђељинско-
га, Тургенева, Достојевскога, с којима
је он радио раме уз раме за негу ми-
сао. Један од првих писаца-реалиста —
вели „Росија“ — творац руске *народне*
књижевности, у чистом, не тенденциозном
смислу ове ријечи, творац *друштвеног*
романа, у ком не само интерес него спо-
љашњи разлог смјеста стоје изван љубав-
не интриге, писац „Дервизи“, „Рибак“,
„Переселенцев“, слазећи у гроб, оставио је
дубоку печал у срцима свијех оних, који
су га познавали лично или по његовим
дјелима, проникнутијем ватреном љубави
према народу рускоме.

Димитрије Васиљевић родио се у
породици помјешника у Симбирској 19
марта г. 1822. Прво васпитање добио је
у једном француском пансиону у Москви,
па је прешао у петроградску инжењерску
школу. Али дјетиња, који је из дјетињства
страсно љубио живопис и све појаве умјет-
ности, нијесу занимали сухи цртежи; прво
француско васпитање било је развило у
њему укусе лепоте, и није му нимало го-
дила каријера инжењера, на коју га је
упућивала мати, која је живјела на свом
добру, а већ одавна је био без оца остао.
Срећан случај помогао је младићу да иза-
ђе на свој прави пут. Строгост инжењер-
ске школе и сурове казне неповољно су
утјецале на његово здравље, и близна
мати није се већ противила његовој жељи.
Оставивши инжењерску школу прешао је
у академију лијежњих вјештина. Отдаље
није изашао умјетником, али је ту био
на новом путу, на ком се упознао с нови-
јем круговима, гдје су се развијале друш-
твене и књижевне струје тога времена.
Још г. 1841 он се био упознао са Некра-
совим, који је издавао разне умјетничке
зборнике, гдје је као сарадник отпочео
своју књижевну каријеру, коју је наставио
у „Литературној Газети“, у „Отеч. Запис-
кама“ и театралнијем фељтонима у „Сје-
верној Пчели“.

У то доба буђена друштвене свијести, главна идеја владала је против племићког права и топло саучешће у тешкој судбини „музика.“ Млади писац одма је схватио куда га зове његово доба. И написао је „Деревњу“, која радна одма иста-че младога писца у прве редове литера-турних имена. Прешав из Петрограда на своје имање у тулску губернију, гдје је провео двије године и написао припо-вијетку „Антон Гаремик“ у „Совреме-нику“ г. 1847. која је учинила велики утисак. За тим је слиједио цео ред ма-њих или виших прозова, изађених иста-јем талентом и истом ватреном љубави према страдајућем „мањем брату.“ И тек после ослобођења селака, Димитрије Ва-сильевић враћа се у средину племића и чиновника са укоравајућим осмијевањем сатирика или са нехотљивим сажаљењем. Писац је одахнувао душо, кад је писао: „Очерки савремених правих“, „Корабљ Рет-виза“, „Парижска впечатљенија“ и по-вијет „Два генерала.“

Г. 1860 готово се прекида за дуго књижевна радна Димитрије Васильевића, и као секретар друштва унапређења вје-штине посвећује све своје силе том новом послу, који одговара првијем тежиња његове младости. Благородни његовој енер-гији поникла је дивно организирана школа цртања; он је подигао друштвени музеј слијепијех вјештина, и т. д. Тај му је рад допринио чин правог државног сајетника и доживотну пензију. За то вријеме је писао као критичар по слијепијем вјештинама.

На поље књижевности опет се повра-тио тек у почетку осамдесетих година, када се појавише једна за другом припо-вијетке: „Гутаперчеви малчик“ па „Акро-бати благотворителности“, коју је сам пре-радио у комедију „Замени људи.“

Григоровић је радио до последњих дана свога живота. На овог последњег периода његовог дјеловања спомињемо ње-гов рад као пресједника театрално-лите-ратурног комитета па као настојника умјетничко-индустријског одјељења на све-русијској изложби г. 1896 у Нижњем — Новгороду.

Прошле зиме био се јако разболно у Ници, али је на прољеће опет био здрав и крјепак. Смрт је стигла славног писца после кратке болести.

Благо њему! Он се одужио своме народу, својој отаџбини, колико иједан умни труденик братске нам Русије, која пад његовим гробом плаче, као за свијет-лиником, који је објављвао цео руски свијет. Вјечна му памјат!

(Сенкијевић у Италији.) Чувени пољачки романописац Сенкијевић из Вар-шаве уступио је концем прошле године своја дјела издавачу Деткену у Напуљу. После тога отпочеше судске парнице противу повијех издања већ преведенијех дјела Сенкијевића. Као бранилац итали-јанских издавача појавише се издавачи Браћа Тревес у Милану са овом изјавом: „Ако је славни Сенкијевић уступио Дет-кену искључиво право превађања својих дјела, он је уступио право које нема. Русија није никад хтјела закључити с никим уговор о књижевној својини; није пристајала на бернску конвенцију. За то се

у Русији превађају и издавају слободно сва дјела француских, енглеских, немачких, италијанских и осталијех пи-саца; и обратно дјела руских писаца преводје се и издају по свој Јевропи и Америци, без протеста с икоје стране. По постојећим законима ми смо се сматрали и сматрамо се у пуном праву да преводимо руска дјела при пут у Русију издана; и сваки издавалац у Јевропи и у Америци имају исто право. Што више, мисли би се издати преводи Синкијевићевих дјела и у Петрограду; јер руски закони не дају никакво право на превод руским пи-сцима, осим научнијех књига и то ограни-чено на двије године после првог изда-ња оригинала.“ Али су многи противници устали противу овога мњења Браће Тре-веса; прије свега пресједник трибунала у Милану, који је допустио секвестар на деунирана издања; осим тога Сенкије-вића подржавају не само његови увјерени адвокати у Напуљу и Милану, него и гла-совити правници, па и у истом друштву ауктора мјења се јако разлилазе. Браниоци Синкијевићевих овако одговарају: „Ита-лијански грађански законик, једини при-мјер у јевропском законодавству, има један чланак, трећи, који вели: *Странац ужива грађанска права грађана*. Сада што би вр-једила ова санкција, која је понос Ита-лије, кад би се замијекала странцу, који се на њу позива? Али има још њешто: у специјалном уговору од 28 јануара 1864 између Италије и Русије, који уређује међународне односе између двије државе, речено је, да ће руски грађани уживати у Италији у трговинским и индустри-јалним пословима сва права и повластице и слабостине, које уживају и које ће уживати сународници. А да индустрија књижевна није искључена доказују два факта: први је, што у истом уговору уго-варајуће странке веле, да се „ресервирају, да означе даље, специјалним конвенцијама, средства узајамног гарантирања, у одно-сијем земљама, књижевну и артистичну својину“ — одакле Сенкијевићеви адво-кати наводе, да се књижевне својине то не тиче него искључиво средстава да се она гарантира. Други је факт, што итали-јански закон о правима ауктора не говори о италијанским аукторима него само о аукторима књижевнијех дјела. „Што се тиче нас — овако говори један ита-лијански адвокат — закон пружа странци-ма протекцију и говори уопште о аук-торима, без разлике народности.“ Милан-ски „Коријере дела Сера“ изразио је своје симпатије браниоцима овога послед-њег становишта у тој парници, и по-што му је било с противне стране пре-бачено, да он жртвује интересе свију ита-лијанских писаца интересима једнога писца иностранца, овај озбиљни лист овако одговара: „Већ смо изјавили да се у овом питању више заузимамо за моралну страну него ли за легалну, више за саму тезу него ли за специјални случај. Односно истицања Браће Тревеса да у овом питању стоје интереси једног страног ауктора про-тив интереса свијех италијанских аук-тора, ми одговарамо, да би онда требало избрисати из грађанског законика 3 чла-нак, који изједначаје права странаца у Италији правима грађана, само због тога што се на нас није угледао ниједан народ

„не може се захтијевати више знања“. Та они сви знају, да Црна Гора постоји, да су Црногорци од увијек непоборобени, и да бране преосталу народну независност — а то је опћи резултат укупних славних дјела јуначких Црногораца. („Бранково Коло“, стр. 881.)²⁾

Руварач је знање речених књижев-ника српских о Црној Гори и настрано схватио, и настрано тумачио. Да је тако чинио из какве эле намене немамо довољно разлога у томе сложити се са дром Тома-новићем,³⁾ тим мање, што ово није ипо-косна појава у Руварчевом научноме раду. Сви досадашњи Руварчеви радови, све ње-гове расправе, биле из којег доба српске историје, показују општар, прекаљен кри-тички ум, али показују и то, да Руварчево схваћање историје није, према савременом стању историјске науке, савршено, но да његовом погледу на историју и историјске догађаје још много шта недостаје.

Историјски догађаји још не чине историју и историјску науку; ређати исто-ријске догађаје у књизи, ма како критички пречишћени били, не значи писати исто-рију. Опис историјских догађаја ваља историк што шта да дода; он ваља дахом својега душевног живота да их зачини, да их оживи, да их растумачи. Тај зачин историјских догађаја, истина, није оно што се догодило, али је, у историјским радовима, потребно. Само се тако могу схватити историјски догађаји, тако се само могу извађати узрочне везе.

Руварач је свакако читао радове ве-ликог немачког историка, покојнога Лео-полда Ранка, па је видно, да, уз оштру критику, у тим радовима имаде пуно за-

²⁾ Г. Руварач и Montenegro I. стр. 25.

³⁾ То ваје видије рекао Томановић, него то јасно говори црногорфобја Руварчеви, која даме на његове расправе. Ур.

у овој афирмацији гостопримства. Да ће руска влада, тобож из љубави према рус-кијем аукторима, пристајати на бернску конвенцију, ми не мислимо, јер да је ту љубав осјетила, обзиром на велики усјејех руске књижевности у свему свијету, шта-ше пристајати на ту конвенцију већ одавна. Што није, није с тога што то нијесу тра-жили руски писци, него по овој прилици што су руски интереси издаваоца јаке на владу дјеловали. Дакле била би непра-вица употребити интерес руских издаваоца на штету руских ауктора, због некоретно-сти истијех руских издаваоца. Јер по-нављамо, ово питање има, осим легалне стране, у којој се мњења могу разлизати, и своју моралну страну, у којој то раз-ликање није могуће. Та морална страна узимље у обзир дужности издавалаца пре-ма аукторима, које закон не штити. Ми држимо да ниједна велика кућа издавачка у иностранству, ни P. Hachette у Паризу, ни Брокхаус у Лајпцигу, ни Касел у Лон-дону, не би ни пошто издвали једно дјело, чија књижевна својина не би била под заштитом закона, без овлашћења од стране ауктора. Исти Сенкијевић добио је јаких накнада од стране великих издавалаца америчких. И да тако буде, довољно би било повратити се на стару, када, прије бернске конвенције, морално осјећање дужних обзира према ауктору једног гени-јалног дјела, бијаше на мјесто данашњег критерија усвој легалног. Ми држимо да овај не може никако уништити оно морално осјећање. Нека се опет прочитају негдашњи протести Манзонијеви и Гросијеви про-тиву међународне отимачине, нека се сјети, колико су кашње, италијански писци, као Салватор Фарина, могли добити у иностран-ству преводима својих дјела, и без за-штите закона, и видеће се, да овај морални обичај заслужује да се спомине и да се брани. Ово ће бити идеализам, али га не можемо жртвовати лакој обтужби, да бра-нимо интересе једног странца. За нас за-кон не може уништити разлоге правце: кад закон не чини да они разлози над-владају, они морају постојати назван закона у законик у добријех обичаја.“ Ми ћемо слиједити како ће се ријешити ова важна судска парница.

(Кад почиње XX. вијек?) Ово се питање почело расправљати још почетком прошле године, па је расправа свој врху-нац постигла концем исте године и почет-ком нове, али то питање није ријешено, нити ће се када ријешити. То је питање занимало свијет и у прошлости, кад је један вијек свршавало а други започињао. Најжешћа се борба око тога питања води-ла г. 1799 у Њемачкој, и већина је била, да XIX вијек почиње 1 јануара 1800. С тога је зар и Њемачки Цар Вилхелм про-гласио, да је XX. вијек почео 1 јануара 1900. Особито се та борба води на западу. „Ил Коријере дела Сера“, који излази у Милану, добио је 397 писама о томе пита-њу, и њека је саопштио од знаменитијех људи. Зането се човјек мора чудити рачу-нању опцијех, који тврде да је XX вијек већ почео. Исти лист ни овако одговора: „Ако је истина, да се има 10 година, да треба преживјети 10 јануара, 10 децембара, биће истина такођер, да се има један ви-јек, да треба 100 децембара. Тако 100

чина историјских догађаја. У тим се ра-довима (па и у радовима других правних историка) види, да у њима имаде уложене душевне радње историкове, која иде даље од самог истраживања онога, што се до-годило. Тијем су ти историјски догађаји добили живота, тијем је њихов опис постао историја.

Најваљанији теоретичари признају и траже, да се историјски догађаји зачине душевним животом историка. Наравно, да Руварач може томе бити противан, може рећи, да се од чистих догађаја не ваља удаљавати, јер да то удаљивање, то дода-вање и зачинавање догађаја спада у дје-локруг маите. Јесте, да је тако, да у томе ради машта историкова, али не ваља с ума сметнути: да машта једног историка није што и машта пјесничка. Машта исто-рика мора бити подређена искуству и тражењу истине. Сваки историјски догађај није само догађај, но имаде неку мисао, идеју у себи, и онај радник, који нема те душевне особине, који нема маште, подре-ђене искуству и тражењу истине, да схва-ти ту мислену страну догађаја, не може бити прави историк. Историк мора бити идеалиста, тј. човјек обдарен душевном особино, да догађаје прошлости дана не схваћа само као догађаје, но да се може заронити у њихов смисао.

Но баш те особине нема критички таленат Илариона Руварча. Он умије да пронађе подоста историјских извора, који му при писању расправе требају, он их врло вјешто критички претреса, али у тај претрес, у то потраживање, не може да улије живота. Историк имаде тројак за-датак, и то: да скупи грађу, да је кри-тички испита, и да оно, што је за истину пронашао, оживи. Сам Вилхелм Хумболт вели: „Таленат је историкова сродан пје-сничкоме и философском, и за онога је,

умножена са 19 даје 1900, и за то да се ича 19 вјекова треба чекати да прођу 1900 децембара, то јест цео децембар 1900. Да доврши XIX вијек ми ништа не тражимо од 1901; него понављамо да ће у онај час, који ће раздјелити 31 децембар 1900 од 1 јануара 1901, свршити XIX вијек а по-чети XX. Рачунање проф. С. оснива се на абсурду називајући годину 0 ону која је година 1. Допуштам као тачку полазну 0, али недопуштам годину 0. Како 0 може престављати простор једне године? Краљ Умберто, који је дошао на престо 9 јану-ара 1878, да означи прву годину или го-дину 1 свога краљевања зар је чекао 9 ја-нуара 1879? Није, него је писао одма прве године мога краљевања. Јав XIII дошао је на папски престо 20 фебруара 1879, и од тога дана до 20 фебруара 1870 писао је прве године мога понтификата. Ал овдје проф. С. опазка, да година 1 није то исто што и година 1. Јесте иста, истојетна. Да је један историчар писао дан по дан исто-рију краљевања краља Умберта и понти-фиката папе Лава XIII, и да је годину по годину увезао своје листове у свеску, прва свеска, која обухвата историју прве године, била била или не свеска број 1? Зар би дошло коме и на са дан на полеђици ста-ви година 0? Али би дуго било доносити све разлоге и протузразлоге у овој чудној расправи, и нама се чини да је довољно јасно мишљење, које је „Србобран“ добио од једног нашег историчара, нарочито ума-љеног. Он је одговорно: „Сваки вијек има пуну стотину година; дакле деветнајест вјекова морају имати пуну деветнајест стотину година. Пошто се овај број тек у поноћи 31 децембра г. 1900 наврнује, то ће деветнајести вијек до тога часа тра-јати. Први трен или секунда после 31 децембра г. 1900 спада на први јануар г. 1901, и то је већ двадесети вијек. Сваки је други рачун нетачан, па истицао га ко му друго.“

НАРОДНО ЗДРАВЉЕ.

(Пијанство) Д-р Влашак обратио се образованим читаоцима, у једном преда-вању, екренувиши им пажњу, да је по здравље свакога, веома потребно, да се уз-држава од алкохолних пића.

Он се, прије свега, позива на познату изреку чувеног стручњака за науку о чу-вању здравља Петенкофера, која гласи: „Од 40 г на овамо, сваке године, без пре-кида, количина попијеног алкохола расте. Узалудно очекивање, као да ће усљед трајно увећане, количине пива, опасти употреба ракије, није се обистинило. Мања количина алкохола у пиву, изравната је повећаном количином тог пића“. Гдје се потрошња ракије умалила то је била само посљедица повишених дажбина.

Потрошња спиритуозних пића, огра-ничена је била на имућније сталеже, а данас је постала општа. Алкохол многи употребљавају као средство за храну, али је ово једна претпоставка, којој нема на-учне потврде. Па баш кад би тако и било, то му цијена у том погледу не стоји ни у каквој сразмјери на сирам његове вријед-ности. Много се вјерује да алкохол загри-јева. Ово је основано на осјећању топлоте,

који ни некре од једног или другог нема, врло сумњиво да се одаје позиву исто-рика.“ И ово што каже Хумболт, важи и за писца историје и за испитивача. И један и други, ако ће да успјешно раде, морају имати душевну моћ, да схвате унутрашњу страну историјских догађаја.

Да Руварач имаде ту особину, он не би, пишући о знању српских књижевника о Црној Гори, онако ишао, но би на сасма другом становишту био. Не би омало-важвао знање родољубивих књижевника, па ма према данашњим приликама и не-потпуно било, но би за оно вријеме, у којем се никако не може и не смије тра-жити опширно и критично знање црно-горске историје, тражио унутрашњу страну тога знања, мисао, идеју тога знања, која већ у оним кратким цитатима Руварче-вога рада, сасма прецизно изражена, са-држи се у томе: да су старији наши књи-жевници, написавши ма неколико ријечи о Црној Гори, имали пуно срце наде и радости, и увјерени су били, да је Црна Гора очувала самосталност и независност народну. Та је нада, та радост, то увје-рење, — идеја, коју ваља прави народни историк да схвати, да је к срцу прими, да је, кад већ о њој пише, објективно одра-а, а не да је потеже критиковати са гле-дишта савременог знања и историјског ис-куства. Да Руварач па ствар гледа дру-чије, да му није сам, до тога стало, да изнесе, шта се не зна, он би, овим при-ликом, као прави народни историк својим читаоцима од прилике овако говорио: Ето сам ти, Србине и српски сине, изнио, шта су знали твоји славни књижевници о Цр-ној Гори. Видиш и сам, да њихово знање није опширно, али не смети с ума, да су ти твоји стари књижевници били а философи, и историчи, и пјесници те су се бавили са многим и разним књи-

ЛИСТА К.

Милован Видаковић.

О ЦРНОЈ ГОРИ И ЦРНОГОРЦИМА.

Г. Бранислав Јуришић написао је у подлиску загребачког „Србобрана“ чланак под горњијем насловом, гдје писац, на основу свијех досадашњих радова госп. Руварча, научно карактерише нашег исто-рика. Пошто је ово први на основу науке образложени суд о врлинама и мапама гласовитог писца „Montenegro“, то без сумње заслужује да на њ обрати пажњу српска штампа и да се њим упознаде шира српска публика.

Г. Јуришић пише:

Др. Томаковић није историк од за-ната, али је написао (у „Бранкову Колу“) веома zgodну критику на најновији рад о Црној Гори, што га је Иларион Рувар-ча у два издања прегледао из „Бран-кова Коло“. Нарочито је zgodна она при-мједба публицисте Томаковића, која се односи на онај дн Руварчеве расправе, у којем се износи знање српских књижев-ника нове српске књижевности о Црној Гори. (Montenegro I. изд. стр. 6—33.) Знате ли Руварач о томе предмету писао тако, „не да њихово (славних српских књижевника прошлога и почетком овога вијека) знање уважи него да омаловажи“. („Бранково Коло“ стр. 878.)¹⁾ Ако су они „мало знали, или бар слабо што записа-ли“, не слиједи, да славна дјела Црно-гораца нијесу учињена, или да им они највише давали важности; а за оно вријеме, када је комуникација незнатна била, и

Г. Руварач и Montenegro I. стр. 21.

која пастуна после пијења, нарочито јаког, алкохолног пића (коњака и др.). Овоме је узрок проширење кожних крвних судова, јер тада већа количина топле крви кроз кожу прострују.

Посљедица је опет тога да тијело изгуби више топлоте и усљед тога се охлади. Искуство нас учи да при умјереном узимању таквог пића, рад се душевни лакше отпавља. Научом се доказало на пр. да нам се послјије алкохолног напитка један терет чини лакши, али је у ствари, највиша мјера јединичког извршеног рада, већином постала мања. У истини, овдје је само питање о настану уморности и несвјестичности и осјећању умора. Искусни војни љекари, мишљења су, да је великим војним напрезањима, давање алкохола штетно по војнике.

Инглеско друштво за осигурање живота, мишљења је, да сви они људи који никаква спиритуозна пића не пију, већу старост доживе од оних, који пију. Швајцарски љекари нашли су, да је од 3049, који су 1875. г. умрли, у старости преко 20 година, 105 пропало због цијанства; а код 261 случаја, ако и није био једини узрок, опет је цијанство било саучесник. Код сваког 10. случаја играо је алкохол судбоносну улогу. Али не само ракија него и пиво долази овдје у обзир. У Минхену су код 5700 љешева нашли 244 „пиварских срца“, т. ј. усљед цијанства срце им се увећало; од ових се људи управо $\frac{1}{16}$ „уда-вила“ у пићу!

Округло и задовољно лице које виђамо код ове врсте пивских пијаница, vara нас о чврстости њиховог здравља. Алкохол и велика количина течности уде желутцу, пријевима, срцу, крвним судовима, јетри и бубрезима. — Неки љекари доводе у везу претјерано пиће пива са несрећном шећерном болешћу.

Обилато узјивање спиритуозног пића такође је понајчешће узрок душевних болести. Многи тврде да је основа цијанству биједа, нужда, сиротиња. Кад се то укљони нестане и цијанства. Д-р Влашак није тог мишљења. Неда се порећи, да претјерано пиће ракије код најсиротињег сталеза, стоји у вези са оскудним и недовољним животом њиховим. Цијела је истина, да се питање цијанства једином поуком не може ријешити. Али на сваки начин обичаји живота и направи такође играју извесну улогу. У Бечу долази на 1 становник 83 лит. алкох. пића годишње. У Минхену 508 а у Нирибергу 853. Ово се неда објаснити друштвеном биједом и невољом. Није довољно доносити законе и подизати заводе против пијанства. Прави узрок и најдубљи коријен цијанства лежи у правима целокупног данашњег друштва. Противно мишљењу већине, лекар д-р Влашак је назора, да се од употребе алкохола треба по могућству потпуно уздржавати. Да се алкохол избјегне, ту нијесу никакве жртве потребне.

Против овога се обично наводи, да употреба мале количине алкохола не штети здравље. И кад неко хоће да је претјеран и неумјерен, то не треба за то одмах сви да се потпуно одрекну сваког спиритуозног пића! Умјереност је свуда довољна. Влашак је против ове умјерености, и то с тога, што она изводи често у претјераност. Ко ништа не пије сигурно је да се

неће завести. Да се пијанство у основи савлада са умјереношћу не може се изаћи на крај. Свики који пије, тај вјерује и убјеђен је да је умјерен. И он је потпуно неспособан, да буде борац и да учествује у борби против пијаначких порока. Да се они савладају потребан је радикалан програм, а њега могу имати само они, који су се сваког пића одрекли. У Швајцарској има 12000 чланова који припадају друштвима за уздржавање од сваког пића.

Пријекори као да се заступањем потпуног уздржавања од сваког спиритуозног пића људи заплаше, са свим су претјерани. У осталом ту се, као и у осталим приликама, не треба обзирати ни бојати јавног мишљења кад се хоће на њега да дјелује.

Да би се тешкоће што лакше савладале треба се прије свега постарати за добру воду, а спиритуозна пића накнадити кафом, тејом, пивом и вином који немају алкохола.

Овдје морамо најзад да скренемо пажњу и на ту околност, да су чешће тужбе дигане на опијајуће дјелство млијека код дојкиња. Правце се није могло доказати да спиритуозна пића посредством млијека успесанају и одојчад, али при свем том изгледа да има сигурно нечега у томе, и да при давању таквог пића дојкињама треба бити веома обазрив.

Велер је испитивао млијеко код једне краве, неког ракијског пијанице, коју су хранили са цибором и чије је млијеко имало непријатан укус и осјећало се у гуши као неко штипање и гребанье. Цибра је имала 6% алкохола, а у млијеку се нашло заиста 1%.

Дакле овај непријатељ људског рода, јавља се и ондје гдје му се најмање надамо. „Народно Здравље“.

(Важност ваздуха у затвореним и отвореним просторима.) О спавању при отвореним прозорима ноћу мишљења су подијељена. Д-р Бервалд препоручује да се ноћу спава при отвореним прозорима. Народ мисли да ноћу има отровних испарења, али то су приче које нијесу ничим доказане. На против у затвореној спавањој соби задржавају се отровна испарења, на тај начин, што угљена киселина, коју ми у већој мјери издишемо, не може на поље да изађе. С друге стране спријечен је улазак потребног кисеоника, кога ми преко ноћ више требамо него дану. Према томе је спавање у собама са затвореним прозорима, т. ј. у тако рђаво провијаном ваздуху, врло немирно, јутром кад се пробудимо не осјећамо се довољно опорављени ни окријепљени, на против шта више настану главобоља. — На ово одговара д-р Лени, да је доказано, да човек у спавању издише за $\frac{1}{4}$ мање угљене киселине него преко дан. И тако отровна испарења, о којима се каже, нијесу баш таква, да се могу на чисто одрицати. Него је баш такође доказано, да у првим часовима како с вечера, тако и јутром, ваздух садржава у себи највише болесних клица (микроразара). Кад се узме у обзир та околност, да је човек с вечера кад легне усљед дневног рада уморен и изнурен, то је бојазан од могућности болести, да је он мање отпоран против какве заразе. Према томе народно вјеровање о отровним испарењима основано је на искуству и биће сасвим оправдано.

и на чија све врата нијесам куцао, и како сам се умилљавао, да покренем могућности, да се потруде набавити ми ону новину илити књигу...“ („мисли Монтенегро.“) Но и на овоме не остаје, него нам и даље прича историју са свим обичног догађаја — како је дошао до нове књиге извора! Мислим, да би прикладније и корисније било, да је приказао научну вриједност овога издања, но ту непотребну припојку. За тим (стр. 24) приговара професору Срећковићу, што овај није вратио манастиру Врдику рукописну књигу од Стефана Зоранића, па ради тога неприкладног приговора мора мало даље (стр. 47) да се читавом страном текста задржава читаоца, измињујући се обијеђеноме професору. О рускоме научнику Александру опет узимам ово (стр. 81): „... Но већ у књижници својој издатој змус... мало дружије уму је и мудрује (!) исти г. А. Александаров и говори о „теоретичко-републиканској форми управлења“ у Црној Гори од 1516 до 1851. и после подужег измотавања (!), швабуларања (!) и развијања своје мисли завршује тим...“ Ријечи „измотавање“ и „швабуларање“ не пристају никако у научну расправу, нити приличи научноме стилау. Исто је тако нескладно оно, што (стр. 125. и 126.) оставља своје читаоце, да сами проуче неке историјске списе док се он не врати из Рогаца. Па да барем, кад се врати, одмах настави своје расправљање, а да не збори о путовању некаквог младог, „али већ на далеко чувеног публицисте.“ који је „у неком новосадском листу отпочео неки уводни чланак.“

Тако писање није за научне расправе, па је већ посљедње вријеме наступило, да га се и Руварац окани. То захтијева интерес наше књижевности, која ваља да се развија у напредак. А такоса писања

Ако је соба за спавање штаче са свим здравом и пространом, то неће ни један љекар моћи да тврди, да је спавање у истој соби при затвореним прозорима од штетног дјелства. Природног промахињања постоји увијек. Према томе штете по здравље биће увијек ако се спава при отвореним прозорима, кад се н. пр. ваздух усљед какве напрасне непогоде јако расхлади. Из ових разлога д-р Лени забрањује спавање при отвореним прозорима. Добро је — као увијек — на сваки начин у сриједи. Не треба сваком забрањивати да спава при отвореним прозорима, али тако исто не треба ни сваком то препоручивати. Једна ствар не може бити за све добра.

„Нар. Здравље“.

(Провјетравање школа.) Срески љекар у Дрезди, у споразуму са надзорником за гријање школа, издали су један правилник, да се све учioniце посље сваког часа провију са једновремене отварањем прозора и врата. То су завели ради покушаја, и они су испали на потпуно задовољство. До душе провјетравање школа мање више свуда се врши, и ријетко се гдје занемарује, али ипак систематски вршено ваљало би свуда завести и повољне посљедице по љаке неће зацијело изостати.

(Лијечење и предосторожност од јектике.) Проф. Коберт, скреће нарочиту пажњу на ту околност, да сва слуз и пљувачка, коју болесници, са болесним плућима, избацују, може да буде заразна, јер кад дође на ваздух, ови се испљувци осуше и као прашина разнесу се на све стране. С тога се он трудио да за Гербердорф, издјејствује полицијску наредбу да се пљување по земљи и поду забрани; а који ту наредбу преступи, да се казни новчано са 5—6 динара. Ова би забрана била умјесна не само са здравственог него и са гледишта пријестолности. По школама требало би да ученици пљују само у пљувачнице које су водом напуњене. Кад се подмладак научи да никад по поду не пљује, онда је и закон у том смислу готов, направљен сам по себи. Гутање слози и пљувачке опасно је за онога који кашље. Младежи треба препоручити да измет избацују. Ово важи не само за јектичаве, него и код запаљења плућа, куњалице, великог кашља итд. Има доста младих људи, који држе да је испљување слози непријестолност, те је с тога гутају, а то је са здравственог гледишта погрешно. У Гербердорфу сваког јутра испразне се све пљувачнице у нарочито буре, ту се помијеша са негашеним кречом, па се посље тог проспе у нарочито за то спремане руке. *Пљувачнице најбоље је пунити водом, кречним млијеком или прашином од тресета.* Поред ових, овако спремих пљувачница, потребно је да се при сваком чшћењу под облажи, јер има их доста, који су неспретни те пљују поред пљувачнице. Д-р Коберт даље скреће пажњу на подизање „општих болница нарочито за сиротињски сталез“ и то само за јектичаве. Свака држава требала би да такав завод подигне и за војску. Овакви војени заводи за лијечење јектичавих било би врло потребни. За дјецу требало би опет нарочите дјечије заводе подићи. Јектичави дјеца доводе у опасност своје другове. Даље доктор Коберт захтијева темељно уклањање и уништавање јектике од говеди,

ваља да се нарочито клони човек, који заузима лијепо мјесто у епископ књижевности, па таким писањем може књижевности више шкодити, но што ће јој користити.

Толико, не да рушимо његов авторитет, но из интереса српске књижевности. Авторитет најпослије и не можемо рушити, кад га човек, о ком је ријеч, и не тражи. Како ли он завршује прелудујум своје расправе, у којем је говорио о знању старијих српских књижевника о Црној Гори. „А од Рајића,“ вели, „Доситија, Лукијана и Саве Текелије,“ ако ти у XVIII. и у почетку XIX. вијека знаш за којега бољег Србина, и родољубивијег умника и просветника све до великога бранича, — до Вука, који је још од дјетињства свога чуо и разумио, да у Црној Гори још од Лазаревић времена једнако траје српска влада и царовање а ти ми кажи тога величања, да му се и ја поклоним и да помен његов величам и ублажавам.“ (стр. 33. 34.)

По овим се ријечима чини, као да је Руварац баш све исцрпио и да сам не вјерује, е би се још који српски писац прошлога или почетком овога вијека, који је о Црној Гори писао, нашао. Но Руварац се преварио, јер имаде знаменити наш писац из прве половине овога вијека, којег Руварац ни споменуо није, а који је, међу осталим, у својим радовима и Црну Гору величао, те је по Руварчевом обећању и заслужио, да му се поклони. Да спомен његов велича и ублажава. Тај је писац наш славни романсе Милован Видаконић.

(Свршиће се.)

која је од велике опасности по људе. Требало би наредити и вршити принудно каламљење говеди са туберкулином, па тај би се начин болест лако сазнала. Ми управо немамо од појма, како је јектика код говеди честа. Кад се у Гербердорфу приступило каламљењу крвава нашао се и утврдило да су 80% биле јектичаве, а ако су врло добро изгледале. Пошто је млијеко од таквих крвава подозриво и сумњиво, то је по себи јасно од какве је користи каламљење.

ДОМАЋЕ ВИЈЕСТИ

Цетиње, 12 јануара.

(Похвална појава.) Поводом смрти рано преминулог вриједног младог поштанског чиновника Душана Грубачића главни управитељ наших пошта и телеграфа, г. Шпиро Поповић са својим поштанско-телеграфским чиновницима цетињским, мјесто вијенца покојнику, приложили су на грађење Дома умоболнијех 15 фиорина. Први су дали добар примјер секретари наших министарстава приликом смрти Јевта Милетина Николића, али нека је хвала и особљу наших пошта и телеграфа, који не даду да се тај лијепо примјер заборави, него хоће да се уобичаји, да се онај новац, што се од неког доба био почео издавати страним фабрикама вијенца, из саучешћа у жалост, улаже на добротворне цијељи пред душом покојника, кога жалимо. И ми се надамо да ће се овај тако добар примјер уобичајити.

РАЗНЕ БИЉЕШКЕ.

(Нов проналазак Николе Тесле.) У петроградском листу „Россија“ читамо ову интересантну вијест о једном новом проналазку славног научењака, нашег санародника Николе Тесле:

Један од најдаровитијих ученика Едисонових, Србин по пореклу, Никола Тесла, чувен већ са читавог низа оштроумних проналазака и открића у области електротехнике, добио је недавно у Америци патент на нову миноносну лађу, коју је он изумио. Та лађа је наоружана са шест мина од 14 стопа, што се пуштају кроз једну цијев са предње стране брода. На лађи нема никакве посаде, али зато има много машина, које дјелују са згуснутим ваздухом и електричном снагом и којима управља један човек на обали или на великом морском броду. Ради свезе подводне лађе са тим човеком не треба никаквих видљивих жлица. Тесла се користи земљом и атмосфером, као двојним спроводом, и њима осигурава себи потпуно кружење потребних му електричних и магнетичких струја. Треба само причврстити за један цилиндар справу, која пуца и пази, да снажи инструмент на броду одговара и буде удешен према познатом електро магнетичком синхронизму. Сличан скуп синхроничних апарата налази се у малој кутији, у виду компаса, у рукама човека, који из далека управља лађом. Услед простог покрета скалашке на том компасу лађа се враћа, тоне, диже се, а апарат с мином пуца. Тесла увјерава, да тај његов брод може дјеловати ма на ком растојању, при чему човек управља његовим правцем, гледајући у телескоп. Нова та чудноста миноносила са свом опремом и наоружањем стаје око 100.000 рубаља у нашем новцу.

(Огроман град под земљом.) Острво Цејлон у Азији звало се у старо доба Тапробане, а по старом, санскритском језику Синхала и Ланка. Ово је острво средњом брдовито а према мору спушта се земљиште све на ниже. Тамо је врло топло. Земља је богата у земљским производима. Расте тамо кокос, од којег праве уље и даје плод, орах; тамо је кафа, памук, чај, цимет. Копа се руда, од које се праве оловке, а има и гвожђа и драгог камења. Укратко, то је богата земља, и онда је лако разумјети што се Инглеска отимала о њега, кад су за вријеме велике француске револуције јерменске државе дијелиле земље и државе међу собом.

Данас су тамо становници Сингалези и настањени су на југу и у средини острва. Осим њих има Тамула, Мавра (Арапа) и дивљих Веда. Ови посљедњи су потпуно старосједеоци. Изнајприје су живјели ови народи под својим кнезовима, па су ово острво заузали били Европљани, најприје Португалци, па онда Холлијани а данас су му господари Инглези.

Острво Цејлон, јужно од богате Индије има данас три милијуна становника, а у старо доба имао је десет пута толико. На њему је ископан из земље град Андураданура.

Овај град спада међу најзанимљивије проналаске. О њему има забиљежено у старим летописима, да је постојао још 543 године прије Христа, а има трага, да је трајао све до 1758. године.

Књига из које се дознало о њему, написана је била на непознатом језику и дуго вријеме остала је она затворена за

жевеним предметима, па нијесу доспјели, а ни тадашње књижевне и народне прилике нијесу допуштале, да се икојим предметом нарочито баве. Али, ако загледаш у смисао тога знања, ако хоћеш да опишаш било тога знања, ти ћеш осјетити, како оно живо бије; на страну, с обзиром на ондашње прилике, критичност и опширност знања, али се онај живи осјећај, оно дубоко увјерење, да је Црна Гора вазда остала слободна, не да омаловажавати или порицати. Па шта то показује? Показује и доказује то, да је у књижевности српској као идеалном изразу народне душе, прије него што је наступило вријеме историјске критике, било живо увјерење о историјској независности Црне Горе.

Није ово речено, да се поучава Иларион Руварац, но да се каже и истакне оно, што њему не само са родољубивог мо и са научног гледишта недостаје, па и да се опомену неки наши млађи раденици, који су под утицајем Руварчеве критике, да знају разликовати оно у његовој критици, што је извршено и што је непотпуно. У његовоме раду збиља постоји занимљив дуализам: он њеке заплете и чворове извршено рјешава, његова је метода час одлична и ненадмашна, али се час у његовим расправама читаоца баш спотиче на мјеста, која не ремете само његову научност, но и готову његову стил чине необзирљивим. —

Прије но што пријеђем на питање овога чланка, молим читаоце за дозволу, да овај, истина одужи излет, још за мало продужим, доказавши примјерима то, што мало час рекох.

Руварац почиње научну ову расправу овим ријечима: „Добио сам! Стало ме је доста муке: морао сам пискарати на све стране, и кога све нијесам молио и мољаксао, и ком све нијесам с молбом досађивао,

учене људе. Кад је 1825. године путовао том земљом учени путник Турнур, пронашао је начин да сазна та загонетна слова, и то је помогло да се сазна историја ове земље.

Кад су 1795. године Инглези овладали острвом Цејлоном, почела се боље испитивати прошлост његова и то испитивање довело се проналазком старог древног, главног града Андурадапура.

Овај град био је покривен слојем земље од два до пет метара, а растао је густом шумом. Град се налази на сјеверној страни острва, у крају, гдје данас нема свијета, нити кроз њега воде путеви. Читаву покрајину, гдје је био овај град, назвали су Инглези именом негдашњег града.

Град Андурадапура није имао по величини себи равниог града међу тадашњим градовима. Он је заузимао 25 квадратних километара; на главној улици, како шине стари летопис, било је 11.000 кућа. Овај огромни град могао би се сравнити само са створатном Тивом у Египту, тим прије, што је и он имао пирамиде, огромне грађевине, које се звале „Дагоба“. Саграђене су од цигала. У опису града налазило се оваких осам пирамида. Од ових је најстарија подигнута 307. године прије Христа, а најмлађа је сазидана у почетку четвртога вијека после Христа. Прва је имала само 20 метара у висину, а последња имала је већ 120 метара. По том се може представити, како су то биле огромне зграде. Једна је сачувана до данашњег времена и на њу је потрошено 20 милијуна кубних стопа цигала, а то је толико, да се наиза читав један град.

Једну такву грађевину овако описују у летопису: Запис о овој грађевини био је увиђан у темељу, 50 метара дубоко. Празно мјесто је каменом ограђено, а камен је заливен циментом, за тим долази слој креча, покривен гвозденим плочама, а на овима је насут слој руде, дебео осам метара.

У оло доба било је зидање циглом тако усавршено, да су на врху зграде усађивали стаклене шипке, које су онда служиле као громовод. Из овога се види да се у ово старо вријеме знало већ да стакло рђаво спроводи електричну. До данашњег дана сачувани су остаци кипова. То су огромни слоновиди, који стоје на великим равнинама поред пирамида.

Цицек, што је употребљен за ово зидање, врло се лијепо сачувао, али досад још није отпрењено, из чега се он састоји. Сви становници редом били су обавезни да носу цигле и да зидају, само свештенички staleж није то морао радити.

Не зна се извјесно, да ли је град Андурадапура био престоница краљева или духовна столица Цејлона. Кинески путници називају га „свештеничким“ градом, јер је по њиховим ријечима било у једном храму 13.000 жреца, попова. По летопису био је 164. год. прије Христа основан манастир, који је имао девет спратова, а 9000 ћелија за калуђере.

За умињање жреца била су удешена купатила дуга 40 метара а широка 15 метара, и сваки дан пунили су три камена суда, у величини од 19 метара водом за жрице Будинога храма.

Силни остаци од водовода свједоче, како је у овој земљи цицетало благостање за толике милијуне душа. Сад нашироко покрива блато ону негда здраву и напредну област, а иду се све дубље укорјењује у камените адине, које вода запљусује и руши.

Телеграми Бечког „Нор. Бира“.

БЕЧ, 8 јануара. — Цар је примио оставку Витека наименовао Кербера за министра пресједника и унутрашњих дјела, Велзерсхајма поново за министра рата, Витека комуникација, Баверка финансија, Боодена министра правде, Хартола наставе, Ревека (Чеха) за министра без лиснице, Кала трговине, Ђованели земљорадње, Пјентака (Пољака) за министра без лиснице.

ЛОНДОН, 9 јануара. — „Рајтер“ доноси из Кајира да се потврђује вијест, да је Османдигна уапшен код Токаха.

Англо-бурски рат.

МОЛТЕНО 6 јануара. — Излазила је инглеска извидница, и повратила се без губитка.

РЕНСБУРГ, 6 јануара. — Летећа колона, коју је генерал Френч послао, да пријети саобраћају непријатеља приближила се без губитка Норвалспорту, и повратила се.

ЛОНДОН, 7 јануара. — Листови доноси из Јакобедала, да више дезертера Кафра, који су дошли из Кимберлија у бурски стан, кажу да су гарнизон и становништво спали на последње оброке.

ХАМБУРГ, 6 јануара. — Њемачко друштво пловидбе у Африци добило је депешу из Дурбана, да је товар „Бундесрата“ искрцао, а суд још није чинио одауцино.

ЛОНДОН, 7 јан. — „Рајтер“ потврђује да је Варен прешао Тугелу. Булер је телеграфирао Робертеу, да је једна бригада и једна батерија прешла Тугелу код Подитерсдрифта. Варен се нада да ће моћи опколили непријатеља, који се налази јако ушанчен пет миља удаљен.

БЕРЛИН, 7 јан. — По званичној депешу из Лондона „Бундесрат“ је пуштен на слободу.

БЕРЛИН, 8 јан. — Одговарајући на интерпелацију о хваћању њемачких бродова, Билон је одговорио, да је неоправдан секвестар параброда „Бундесрата“ и „Херцога“. Влада је протестирао тражећи да се одма пуште на слободу. Инглеска влада испунила је тај захтјев и приваљала да има накнадити штету.

ЛОНДОН, 8 јан. — По листовима наређена је мобилизација осме дивизије. Појачање артиљерије 72 тона кренуће идуће неђеље.

ДУРБАН, 8 јан. — На „Бундесрату“ није се нашло контрабанда.

ПРЕТОРИЈА 9 јан. — Бури су код Колереберга хтјели прекинути повратак једној инглеској патроли од 100 људи и 3 тона. У битци су пали 5 мртвијех и 3 рањена Инглеца. Бури нијесу имали губитка.

РЕНСБЕРГ, 9 јан. — Људи што долазе из Трансвала кажу да су Бури до сад изгубили 6425 мртвијех и рањенијех.

ЛОРЕНЦО-МАРКЕЗ, 9 јануара. — Њемачки брод „Мари“, који је био крцат жита за Трансвал, ухваћен је и одведен у Дурбан.

ЛОНДОН, 10 јан. — Булер је телеграфирао из Спеарманскампа, да се генерал Клерк са дијелом војске генерала Варена данас био од 6 ура у јутро до 7 у вечер. Губитци нијесу велики. Донесено је овдје 100 рањеника, број мртвијех још није познат. „Рајтер“ доноси из Спеарманскампа, да је Варен наставио битку, поћерао непријатеља и разрушио му позиције. Инфантерија иде напријед постојано. Ватра врло јака.

ЛОНДОН, 11 јан. — „Рајтер“ доноси из Спеарманскампа: Варен је наставио битку цео дан. Инглези су заузели три бурске позиције. „Тајмс“ доноси из Спеарманскампа: Позиције, које су Бури напустили, заузели су Инглези. Непријатељ је заузео друге позиције. Главна сврха инглеског нападаја била је да се изазове војска непријатељска; Хилард је на десном крилу заузео позицију покривену по миља удаљену од непријатеља.

БЕРЛИН, 11 јан. — Из Дурбана долази вијест да је њемачки брод „Мари“ пуштен од инглеских власти под условом.

ЛОНДОН, 12 јан. — „Рајтер“ доноси из стана са Тугеле да Инглези бомбардују бурске позиције. Под заштитом топиштва пјешадија је заузела више малијех брежуљака, али се капије повратила. Бомбардовање инглеско није имало успјеха. Пало је Бура 14 мртвијех и 20 рањенијех. Губитци инглески познати.

ЛОНДОН, 12 јан. — Према гласовима у иностранству да је Булер разбијен а да је Дундопад са 1600 момака уљегао у Ледисмит, званично се опрорвгао и једна и друга вијест.

ЛОРЕНЦО-МАРКЕЗ, 12 јануара. — Из бурског стана код Ледисмита долази вијест да је била битка према

Оливерсхека између Бура под Преторијумом и 6000 Инглеца.

ЛОРЕНЦО-МАРКЕЗ, 13 јануара. — Из Преторије долазе вијести подробније о битци код Оливерсхека. Инглески губитци врло знатни. Бури су изгубили једног мртвог и два рањена. У инглеском стану влада забуна.

МОДЕРИВЕР, 13 јан. — Инглези су одили у извидницу, под заштитом јаке артиљеријске ватре, да извиде непријатеља према Магерсфонтеу, који се ту налази јако утврђен. Ватра је трајала до ноћи, па се наставила јутрос.

ОБЈАВА.

Министарство Финанције даваће се на лицитацију 1. Априла 1900.

Контрат ће се дати ономе који се за најнижу цијену обвезе набављати из ипоземства морске соли, добре врсте, бијеле, прегодишњене, по мостри која се налази у Канцеларији Министарства Финанције, — и предавати је на децимал у државне магацине: Плавница, Ријека, Вир, Бар, Улцињ, Његуши, Грахово.

Контрат ће се учинети за петнајест милиона килограма, — (да се предају у течају времена које ће означит при лицитацији Канцеларија Министарства Финанције), — у пет година од прилике.

Министарство тражиће од подузимача 1000 наполеона кауције, у готовом повцу.

Они који би жељели лицитират, морају се на горе означени дан пријавити у Канцеларију Министарства Финанције, ће ће се држати лицитација — од 2 до 4 уре по подне; — донијет са собом кауцију и положит је у Министарство најдаље 1-вога Априла 1900 до подне, иначе неће имати право лицитират.

Цетиње, 15 Децембра 1899.

Број 1552.

Министарство Финанције.

Објава.

Пошто се није нико пријавио да купи кућу Тома Мирковића Ђеклића оvd. становника на 15 ов. мј., која је била изнемиена на јавну продају објавом овога суда од 15 октобра ове године број 1059 —, то се продужује продаја исте до 15 јануара 1900.

Ко би исту жељео купити, нека се пријави горе-реченог дана потписатој управи, којег ће се дана уступити понудноцу највише цијене. Такође позивају се сви његови дужитељи да присуствују истог дана при продаји поменутог куће.

Број 1646.

Цетиње, 16 децембра 1899.

УПРАВА ОПШТИНЕ ВАРОШИ ЦЕТИЊА.

Број 4 (1—3, 90

ОБЈАВА.

Јово Герун овдашњи трговац родом из села Талеже, округа Требињског у Херцеговини — умро је у Напуљу (Napoli) у Италији 2 децембра прошле године.

Његова овдашња терзијска радња и имање стоји под руком суда. Услед чега се са овим позивају сви његови повјеритељи, којима пок. Герун дугује, да се са чистима документима пријаве лично или преко пуномоћника, или писмено подписатом суду — најдаље до 15 фебруара тек. године.

Који се пак до одређеног дана не би пријавио, послје губи свако право потраживања. Нека се, такође, пријаве до реченог дана и они, који покојнику дугују — ради уређења — иначе би послје на таквог пави трошкови око наплате —; као нека се пријаве истог дана и они, који су давали пок. Геруну на остатку које-какве ствари, или за продају.

Број 43.

Цетиње, 12 јануара 1900.

УПРАВА ОПШТИНЕ ВАРОШИ ЦЕТИЊА.

Број 8 (1—4, 134

ОБЈАВА.

Књ. Окружни Суд Катунски својим дописом од 12 Новембра тек. године, Бр. 877—IV—1899—334 саопштава наредбу Књ. В. Суда од 9. Новембра бр. 2263 а то да се прода заостала имовина пок. попа Шпира Андрића и подијели на његове дужнике којима је остао дужан, јер синови попа Шпира неодговарају за дугове свог оца. —

Према наведених народаба овим се износи на јавну продају његова заостала имовина за измир његових дугова која се састоји 1 једна кућа у Ераковиће са двије камаре, двије кухине, подрумом и пространом авлијом, двије башчице код исте куће и пола рала земље у Миркове Долове. Ко би речено имање жељео купити нека се пријави 15 јануара 1900 године потписатој канцеларији, ког ће се дана уступити понудноцу највише цијене.

У исто вријеме овим се позивају дужитељи реченог Андрића да сваки до горе означеног дана поднесе чисте рачуне у истој канцеларији, колико му и од шта дугује? Ко до тога дана неби поднио губи право на свако даље потраживање.

Бр. 510.

Његуши, 27 Новембра 1899.

Канцеларија његушка

Кап. Саво Радовић.

Број 9 (1—2, 174

ЗАХВАЛНОСТ.

Господин Мавро Фридрих, равнатељ загребачког творнице папира, поклатио је за сиротињу цетињску, преко Књ. Црногорског Високог Министарства Иностраних Дјела, да се уруче Управи Општине вароши Цетиња, за подјелу сиротињи 500 франка.

Потписата Управа са овим изјављује дародавцу најтоплију благодарност.

Број 53.

Цетиње, 13 јануара 1900.

УПРАВА ОПШТИНЕ ВАРОШИ ЦЕТИЊА.

Број 10 (1—1, 50